

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ХУЛІГАНСТВА, ВЧИНЕНОГО ФУТБОЛЬНИМИ ВБОЛІВАЛЬНИКАМИ, ТА АЛГОРИТМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

TYPICAL INVESTIGATIVE SITUATIONS OF THE INITIAL STAGE OF THE INVESTIGATION OF HOOLIGANISM COMMITTED BY FOOTBALL FANS, AND ALGORITHMS FOR THEIR RESOLUTION

Клімов Б.В., аспірант кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності
Запорізький національний університет

У статті досліджено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування хуліганства, вчиненого футболними вболівальниками.

У результаті вивчення матеріалів кримінальних проваджень і узагальнення думок опитаних респондентів автором визначено типові слідчі ситуації першочергового етапу розслідування кримінальних правопорушень: 1. Виявлено подію кримінального правопорушення, а футболного вболівальника, що його вчинив, та співучасників не встановлено. 2. Виявлено подію кримінального правопорушення, встановлено відомості про футболного (-них) вболівальника (-ків), що його вчинив (-ли), але останніх не затримано: 2.1. Виявлено подію кримінального правопорушення, встановлено, що футболний (-ні) вболівальник (-ки), який його вчинив (-ли), є громадянином України; 2.2. Виявлено подію кримінального правопорушення, встановлено, що футболний (-ні) вболівальник (-ки), що його вчинив (-ли), є громадянином (підданим) іншої держави. 3. Виявлено подію кримінального правопорушення, затримано футболного (-них) вболівальника (-ків), який його вчинив (-ли), наявних джерел доказової інформації. 4. Виявлено подію кримінального правопорушення, затримано футболного (-них) вболівальника (-ків), який його вчинив (-ли), наявних джерел доказової інформації недостатньо для повідомлення про підозру.

Надано приклади виникнення зазначених слідчих ситуацій із судово-слідчої практики. Визначено алгоритми процесуальних дій, оперативних та організаційних заходів, які спрямовані на вирішення типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування хуліганства, вчиненого футболними вболівальниками.

На початковому етапі розслідування хуліганства, вчиненого футболними вболівальниками, слідчий, залежно від типової слідчої ситуації, має розробити алгоритм дій, що є початком процесу планування.

Перша типова слідча ситуація, як правило, має місце тоді, коли футболному (-им) вболівальнику (-ам), який (-і) його вчинив (-ли), не було учинено опір та дії щодо його затримання і він (вони) зміг (змогли) безперешкодно втекти з місця події, а наявних джерел доказової інформації не достатньо для встановлення його особи або співучасників. Така слідча ситуація є типовою для вчинення футболними вболівальниками хуліганства у малолюдних громадських місцях загального користування, а також для хуліганства, вчиненого групою футболних вболівальників.

Друга типова слідча ситуація найбільш характерна для хуліганства, вчиненого футболним (-ми) вболівальником (-ми) в місцях проведення або перегляду футбольних ігор, коли він (вони) втік (-ли) з місця події, залишивши ідеальні та/або матеріальні сліди.

Третя типова слідча ситуація є найбільш вірогідною, коли футболний вболівальник, який вчинив хуліганство, здійснив опір працівникам правоохоронних органів, або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, і його було затримано.

У четвертій слідчій ситуації, коли виявлено подію кримінального правопорушення, затримано футболного (-них) вболівальника (-ків), який його вчинив (-ли), але наявних джерел доказової інформації недостатньо для повідомлення про підозру слідчому необхідно спрямувати зусилля на виявлення та фіксацію доказів.

Наголошено, що відповідно до чинного законодавства негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені статтями 260, 261, 262, 263, 264 (в частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 269-1, 270, 271, 272, 274 КПК України, можуть проводитися виключно у кримінальному провадженні щодо вчиненого футболними вболівальниками хуліганства, кваліфікованого за ч. 4 ст. 296 КК України.

Ключові слова: алгоритм, вихідні дані, слідча (розшукова) дія, початкові відомості, послідовність, планування.

The article examines typical investigative situations of the initial stage of the investigation of hooliganism committed by football fans.

As a result of studying the materials of criminal proceedings and summarizing the opinions of the interviewed respondents, the author determined typical investigative situations of the primary stage of the investigation of criminal offenses: 1. The event of a criminal offense was detected, but the football fan who committed it and the accomplices were not identified. 2. A criminal offense has been detected, information has been established about the football fan(s) who committed it, but the latter have not been detained:

2.1. The event of a criminal offense was detected, it was established that the football fan(s) who committed it(s) is a citizen of Ukraine;

2.2. A criminal offense has been detected, and it has been established that the football fan(s) who committed it is a citizen (subject) of another state.

3. The event of a criminal offense has been detected, the football fan(s) who committed it has been detained, sources of evidentiary information are available. 4. An event of a criminal offense has been detected, the football fan(s) who committed it has been detained, the available sources of evidentiary information are not sufficient to report a suspicion.

Examples of the occurrence of the specified investigative situations from judicial and investigative practice are provided. Algorithms of procedural actions, operational and organizational measures aimed at solving typical investigative situations of the initial stage of the investigation of hooliganism committed by football fans have been defined.

At the initial stage of the investigation of hooliganism committed by football fans, the investigator, depending on the typical investigative situation, should develop an algorithm of actions, which is the beginning of the planning process.

The first typical investigative situation usually occurs when the soccer fan(s) who committed it is not resisted and action is taken to arrest him and he/she was able to escape without hindrance from the scene, and the available sources of evidentiary information are not sufficient to establish his identity or co-conspirators. This investigative situation is typical for hooliganism committed by football fans in sparsely populated public places, as well as for hooliganism committed by a group of football fans.

The second typical investigative situation is most characteristic of hooliganism committed by a football fan(s) in places where football games are held or viewed, when he/she/they fled the scene, leaving physical and/or material traces.

The third typical investigative situation is most likely when a football fan who committed a hooligan resisted law enforcement officers or a member of the public performing public order duties and was arrested.

In the fourth investigative situation, when an event of a criminal offense was detected, the football fan(s) who committed it was detained, but the available sources of evidentiary information are not sufficient to report the suspicion, the investigator must direct efforts to identify and record evidence.

It is emphasized that in accordance with the current legislation, secret investigative (search) actions, provided for in articles 260, 261, 262, 263, 264 (in the part of actions carried out on the basis of the decision of the investigating judge), 267, 269, 269-1, 270, 271, 272, 274 of the Criminal Code of Ukraine, can be conducted exclusively in criminal proceedings regarding hooliganism committed by football fans, qualified under Part 4 of Article 296 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: algorithm, initial data, investigative (search) action, initial information, sequence, planning.

Постановка проблеми. Результати розслідування хуліганства, вчиненого футбольними вболівальниками, значною мірою залежать від обсягу і змісту виявленої на початковому етапі вихідної інформації про кримінальне правопорушення. У підсумку їх сукупність формує оперативно-слідчу ситуацію, яка з одного боку для отримання бажаного результату під час досудового розслідування обумовлює потребу нешаблонного здійснення процесуальних дій та організаційних заходів, а з іншого – обумовлює потребу застосування інструментарію слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативних заходів у певній послідовності, злагодженості та у достатньому об'ємі.

Поряд з цим на сьогодні типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування хуліганства, вчиненого футбольними вболівальниками, та алгоритми їх вирішення не узагальнені у відповідних підзаконних актах, а розслідування таких кримінальних правопорушень відбуваються без врахування ситуативного підходу, тобто шаблонно, що значною мірою знижує їх результативність та ефективність застосування окремих процесуальних дій і оперативних заходів.

В свою чергу, сучасні дослідження не висвітлюють специфіку типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування хуліганства, вчиненого футбольними вболівальниками, а відповідно й алгоритми дій на їх вирішення.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Вивченню та ґрунтовній розробці загальних теоретичних положень слідчих ситуацій приділялось багато уваги з боку науковців: В. П. Бахіна, С. В. Великанова, А. Ф. Волобуєва, В. А. Журавеля, А. В. Іщенко, Н. С. Карпова, О. Н. Колесніченка, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, В. П. Коржа Г. А. Матусовського, М. В. Салтєвського, Р. Л. Степанюка, С. С. Чернявського, К. О. Чаплинського, В. Ю. Шепітька та ін.

Окремі аспекти цієї проблематики були досліджені у роботах, присвячених розслідуванню хуліганств, учинених за різних обставин або певними суб'єктами, зокрема таких авторів, як: А. В. Антоноук, К. В. Бахчев, В. І. Бояров, С. С. Герасимчук, М. М. Єфімов, Н. О. Кононенко, О. П. Кузьменко, М. О. Ларкін, А. О. Масалітін, М. А. Очеретяний та ін.

Незважаючи на широкий спектр аспектів, досліджених авторами, типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування хуліганства, вчиненого футбольними вболівальниками, та алгоритми їх вирішення, до сьогодні не були визначені.

Метою статті є визначення типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування хуліганства, вчиненого футбольними вболівальниками, та алгоритмів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Варто відзначити, що рекомендації щодо розслідування кримінальних правопорушень залежно саме від характеру вихідних даних були запропоновані вченими вже в перших підручниках з криміналістики (1935 і 1938 рр.), припускаючи тим самим ситуаційність розслідування [1, с. 123]. Разом з цим, відправною віхою у теоретичному осмисленні власне поняття «слідча ситуація» стала праця О. Н. Колесніченка (1967 р.). З того часу науково-теоретичній розробці даної категорії присвятили свої роботи значна кількість вчених-криміналістів, але й досі немає загальноприйнятої позиції щодо визначення її змісту, компонентів, а також критеріїв класифікації.

Наприклад, Р. Л. Степанюк визначає слідчу ситуацію як сформульовану на підставі аналізу практики розслідування певної категорії злочинів абстраговану штучну модель, яка відображає стан наявної у слідчого інформації про обставини злочину й обставини, що склалися на відповідному етапі розслідування [2, с. 111]. В. А. Журавель визначає досліджуване поняття як наукову абстракцію, яка сформована на підставі апріорних знань, що є резуль-

татом узагальнення та аналізу значного емпіричного матеріалу і в якій відображено найбільш загальні риси, що характеризують перебіг і стан розслідування на певному етапі (вихідному, початковому, наступному) [3, с. 106]. С. В. Великанов констатує, що слідча ситуація – це сукупність сформованих на певному етапі умов – положення, стану й обстановки – розслідування, що сприймаються, оцінюються і використовуються слідчим для вирішення тактичних задач і досягнення загальних (стратегічних) цілей розслідування [4, с. 7].

На нашу думку, найбільш точною та обґрунтованою є позиція вчених, які визначають слідчу ситуацію розслідування як уявну динамічну модель, що відображає інформаційно-логічний, тактико-психологічний, тактико-керівний та організаційний стани, що склались у кримінальній справі, та характеризує сприятливий (чи несприятливий) перебіг процесу розслідування [5, с. 165].

Питання про види типових слідчих ситуацій, що виникають під час розслідування хуліганства розглядалися вченими-криміналістами. Однак питання про типові слідчі ситуації та планування на початковому етапі розслідування хуліганства, вчиненого футбольними вболівальниками, є своєрідною прогалиною у сучасній методиці розслідування кримінальних правопорушень та вимагає активізації наукових пошуків у цій сфері.

З огляду на предмет нашого дослідження заслуговують на увагу типові слідчі ситуації під час розслідуванні хуліганства, виокремлені вченими, які присвятили свої дисертаційні роботи дослідженню цієї проблематики. Зокрема, М. М. Єфімов (2015 р.) встановив наявність наступних типових слідчих ситуацій на початковому етапі розслідування хуліганства: 1) особа, що вчинила хуліганські дії, затримана на місці події; відомий потерпілий, є свідки, очевидці та наявні матеріальні сліди кримінального карного діяння; 2) особа, що вчинила хуліганські дії, зникла з місця події і відома лише за ознаками зовнішності; 3) знайдено сліди хуліганських дій, злочинець невідомий, свідків немає; 4) хуліганські дії були вчинені в минулому, відомий потерпілий та підозрюваний [6, с. 183]. На думку Н. О. Кононенко (2016 р.), типовими слідчими ситуаціями початкового етапу розслідування хуліганства, вчиненого у зв'язку з проведенням спортивно-масових заходів, будуть такі: 1) особу затримано на місці події, є свідки, потерпілі та матеріальні сліди; 2) особа, яка вчинила хуліганські дії, зникла, вона відома лише за ознаками зовнішності, які встигли запам'ятати потерпілий та свідки; 3) виявлено сліди хуліганських дій, злочинець невідомий, свідків немає [7, с. 75]. О. В. Антоноук (2017 р.) виділила такі типові слідчі ситуації під час розслідуванні хуліганства, вчиненого з використанням вогнепальної або холодної зброї чи предметів, спеціально пристосованих для нанесення тілесних ушкоджень, зокрема такі: 1) особу затримано на місці вчинення хуліганських дій, наявні сліди та знаряддя правопорушення, встановлено очевидців та потерпілого; 2) особа, яка вчинила хуліганство, зникла з місця події, є свідки і потерпілий, наявні матеріальні сліди й знаряддя злочину; 3) хуліганство вчинено в минулому, особу злочинця і потерпілого встановлено, але доказів для доведення провини не достатньо; 4) зафіксовано ознаки вчинення хуліганства, особу хулігана не встановлено, очевидці події відсутні [8, с. 79–80]. У свою чергу, Бахчев К. В. (2017 р.) виділив наступні типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування хуліганства, вчиненого неповнолітніми: 1) неповнолітній хуліган затриманий під час вчинення суспільно небезпечних дій, наявні очевидці події та матеріальна доказова інформація; 2) вчинено хуліганські дії, неповнолітнього хулігана не затримано, наявні очевидці події та матеріальна доказова інформація; 3) вчинено хуліганські дії, неповнолітнього хулігана не затримано, недостатня доказова інформація; 4) вчинено хуліганські дії, відсутні характеристики право-

порушника, недостатня доказова інформація [9, с. 114]. На думку С. С. Герасимчука, К. О. Чаплинського, М. М. Єфімова (2020 р.), при розслідуванні хуліганства, пов'язаного з опором представникові влади або громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку типовими слідчими ситуаціями є наступні: 1) особа, яка чинила опір при припиненні хуліганських дій, затримана на місці події, є потерпілий, свідки, а також наявні матеріальні сліди та знаряддя злочину; 2) особа, яка чинила опір при припиненні хуліганських дій, зникла з місця вчинення правопорушення, є свідки, потерпілий, а також наявні матеріальні сліди та знаряддя кримінально-караного діяння; 3) особа, яка чинила опір при припиненні хуліганських дій, зникла з місця вчинення правопорушення, наявні показання представника влади або громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, свідки та матеріальні сліди відсутні [10, с. 108]. А. О. Масалітін (2019 р.) зазначає, що на початковому етапі розслідування злочинів, які вчиняються футболістами уболівальниками, типовими є наступні слідчі ситуації: 1) встановлений факт вчинення дій до, під час або після футбольного матчу, які пов'язані із заподіянням тілесних ушкоджень, завданням опору представникам влади, вчиненням хуліганських дій, знищенням майна (вчинення актів вандалізму) або активною участю у масових заворушеннях. Встановлена особа потерпілого (потерпілих), мотив злочинного посягання і особистість підозрюваного (підозрюваних) не відомі; 2) встановлений факт заподіяння тілесних ушкоджень, хуліганських дій, знищення або пошкодження майна, завдання опору представникам органів влади, відома особа потерпілого (потерпілих) та мотив злочинного посягання. Дані щодо особистості підозрюваного (підозрюваних) не відомі; 3) встановлений факт умисного заподіяння тілесних ушкоджень, вчинення хуліганських дій, завдання опору представникам влади, знищення або пошкодження майна, відома особа потерпілого, мотив злочинного посягання. Підозрюваний (підозрювані) затриманий на місці вчинення злочину або після його вчинення [11, с. 83–84].

За результатами аналізу матеріалів кримінальних проваджень, а також опитування респондентів було визначено наступні типові слідчі ситуації, які виникають на початковому етапі розслідування хуліганства, вчиненого футболістами уболівальниками: 1. Виявлено подію кримінального правопорушення, а футбольного уболівальника, що його вчинив, та співучасників не встановлено (16%). 2. Виявлено подію кримінального правопорушення, встановлено відомості про футбольного (-них) уболівальника (-ків), що його вчинив (-ли), але останніх не затримано (37%): 2.1. Виявлено подію кримінального правопорушення, встановлено, що футбольний (-ні) уболівальник (-ки), який його вчинив (-ли), є громадянином України (31%); 2.2. Виявлено подію кримінального правопорушення, встановлено, що футбольний (-ні) уболівальник (-ки), що його вчинив (-ли), є громадянином (підданим) іншої держави (6%). 3. Виявлено подію кримінального правопорушення, затримано футбольного (-них) уболівальника (-ків), який його вчинив (-ли), наявні джерела доказової інформації (32%). 4. Виявлено подію кримінального правопорушення, затримано футбольного (-них) уболівальника (-ків), який його вчинив (-ли), наявних джерел доказової інформації недостатньо для повідомлення про підозру (13%). Інші слідчі ситуації, що складаються під час розслідування хуліганства, вчиненого футболістами уболівальниками, які не увійшли до переліку типових, становлять близько 2% [12].

На початковому етапі розслідування хуліганства, вчиненого футболістами уболівальниками, слідчий, залежно від типової слідчої ситуації, має розробити алгоритм дій, що є початком процесу планування.

З урахуванням вищевикладеного нами запропоновано алгоритми дій слідчого, які спрямовані на вирішення

зазначених типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування досліджуваного виду кримінальних правопорушень.

Перша типова слідча ситуація, як правило, має місце тоді, коли футбольному (-им) уболівальнику (-ам), який (-і) його вчинив (-ли), не було учинено опір та дії щодо його затримання і він (вони) зміг (змогли) безперешкодно втекти з місця події, а наявних джерел доказової інформації не достатньо для встановлення його особи або співучасників. Така слідча ситуація є типовою для вчинення футболістами уболівальниками хуліганства у малолюдних громадських місцях загального користування, а також для хуліганства, вчиненого групою футболістів уболівальників.

Наприклад, *відповідно матеріалів кримінального провадження № 1/2102/87/2012 співучасників засудженого футбольного хулігана так і не було встановлено. Під час досудового розслідування і в судовому засіданні підсудний пояснив, що нічого про них не знає, а проведені слідчі (розшукові) дії не дали позитивного результату щодо встановлення їх особи* [13].

У цій слідчій ситуації рекомендується проводити такі слідчі (розшукові) та інші дії: 1) огляд місця події, приділивши детальну увагу розташуванню камер відеоспостереження (для отримання дозволу суду на тимчасовий доступ до речей, якщо його не було надано власниками); 2) огляд носіїв цифрової інформації, доступ до яких добровільно надано потерпілим та/або очевидцями (мобільних телефонів, фотоапаратів, камер відеоспостереження, відеореєстраторів), інтернет-контенту про подію вчиненого кримінального правопорушення, вилучення їх з подальшим визнанням речовим доказом у кримінальному провадженні; 3) допит потерпілого; 4) огляд взуття та одягу потерпілого з проведенням фото/відео зйомки та його освідування; 5) призначення експертиз; 6) доручення підрозділам кримінальної поліції на проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на виявлення свідків, очевидців, а також встановлення особи (-іб) футбольного хулігана (-ів), який вчинив (-ли) кримінальне правопорушення.

Друга типова слідча ситуація найбільш характерна для хуліганства, вчиненого футбольним (-ми) уболівальником (-ми) в місцях проведення або перегляду футбольних ігор, коли він (вони) втік (-ли) з місця події, залишивши ідеальні та/або матеріальні сліди. *Наприклад, відповідно до матеріалів справи № 1-1205/11 підсудний після закінчення футбольного матчу між командами «Нарцис» та «Боржава», будучи незадоволеним ходом та результатом матчу, а також роботою арбітрів, у фойє під центральною трибуною стадіону «Карпати», підійшов до асистента арбітра та наніс йому два удари руками, затиснутими в кулак, в праву та ліву сторони обличчя, чим спричинив останньому легкі тілесні ушкодження. Його протиправні дії спробував припинити працівник правоохоронного органу, який виконував обов'язки з охорони громадського порядку відповідно до графіку забезпечення охорони громадського порядку під час проведення ігор чемпіонату з футболу в Закарпатській області, однак кримінальний правопорушник вчинив активну фізичну протидію – штовхнув його руками в ділянку грудної клітини, наніс правою рукою, затиснутою в кулак, удар у верхню губу та цією ж рукою наступний удар в ділянку обличчя над правим оком, після чого втік з місця події. В ході проведення першочергових слідчих дій його особу було встановлено і наступного встановлено місце знаходження та затримано, обрано запобіжний захід у виді взяття під варту* [14].

У ситуації, коли встановлено, що футбольний (-ні) уболівальник (-ки), який його вчинив (-ли), є громадянином України, рекомендується проводити такі слідчі (розшукові) та інші дії: 1) огляд місця події, приділивши детальну увагу розташуванню камер відеоспостереження (для отри-

мання дозволу суду на тимчасовий доступ до речей, якщо його не було надано власниками); 2) огляд носіїв цифрової інформації, доступ до яких добровільно надано потерпілим та/або очевидцями (мобільних телефонів, фотоапаратів, камер відеоспостереження, відеореєстраторів), інтернет-контенту про подію вчиненого кримінального правопорушення, вилучення їх з подальшим визнанням речовим доказом у кримінальному провадженні; 3) допит потерпілого, свідків, очевидців; 4) огляд взуття та одягу потерпілого з проведенням фото/відео зйомки та його освідування; 5) призначення експертиз; 6) доручення підрозділам кримінальної поліції на проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення місця знаходження (розшук) особи (-іб) футбольного хулігана (-ів), який вчинив (-ли) кримінальне правопорушення; 7) обшук за місцем проживання футбольного хулігана (-ів), який вчинив (-ли) кримінальне правопорушення;

У слідчій ситуації, коли встановлено, що футбольний (-ні) вболівальник (-ки), який його вчинив (-ли), є громадянином (підданим) іншої держави, але не затриманий рекомендується проводити такі процесуальні дії, оперативні й організаційні заходи: 1) огляд місця події, приділивши детальну увагу розташуванню камер відеоспостереження (для отримання дозволу суду на тимчасовий доступ до речей, якщо його не було надано власниками); 2) огляд носіїв цифрової інформації, доступ до яких добровільно надано потерпілим та/або очевидцями (мобільних телефонів, фотоапаратів, камер відеоспостереження, відеореєстраторів та ін.), інтернет-контенту про подію вчиненого кримінального правопорушення, вилучення їх з подальшим визнанням речовим доказом у кримінальному провадженні; 3) допит потерпілого, свідків, очевидців; 4) огляд взуття та одягу потерпілого з проведенням фото/відео зйомки та його освідування; 5) призначення експертиз; 6) звернення із запитом до організаторів футбольного матчу та або футбольних клубів з метою визначення місць тимчасового проживання або перебування футбольних вболівальників, та подальшого їх відпрацювання і затримання особи (-іб), що вчинив (-ли) хуліганство; 6) перевірка за міжвідомчою інформаційно-телекомунікаційною системою (базою даних) «Аркан» факту в'їзду-виїзду особи (-іб) футбольного хулігана (-ів), який є громадянином (підданим) іншої держави, і у подальшому звернення із запитом до Державної прикордонної служби України для отримання із загальної бази даних «Відомості про осіб, які перетнули державний кордон України, в'їхали на тимчасово окуповану територію України або виїхали з такої території» офіційної інформації, для встановлення місця його (їх) перебування; 7) доручення підрозділам кримінальної поліції на проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення місця знаходження (розшук) особи (-іб) футбольного хулігана (-ів), який вчинив (-ли) кримінальне правопорушення; 8) звернення із запитом до НЦБ Інтерполу в Україні про оголошення міжнародного розшуку для виявлення, арешту і видачі (екстрадиції) особи (-іб) футбольного хулігана (-ів), який є громадянином (підданим) іншої держави і вчинив (-ли) кримінальне правопорушення.

Третя типова слідча ситуація є найбільш вірогідною, коли футбольний вболівальник, який вчинив хуліганство, здійснив опір працівникам правоохоронних органів, або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, і його було затримано. За результатами проведеного дослідження кримінальних проваджень було встановлено, що така слідча ситуація є типовою для вчинення футбольними вболівальниками хуліганства в місцях проведення матчу, або на прилеглий території, або в громадських місцях дистанційного онлайн перегляду.

Наприклад, відповідно до матеріалів кримінального провадження 1-кп/341/107/16 футбольний вболівальник під час матчу вибіг на стадіон і наніс удар кулаком в задню частину голови арбітру, після чого був затриманий на місці події [15].

У цій слідчій ситуації рекомендується проводити такі слідчі (розшукові) та інші дії: 1) огляд місця події, місця затримання кримінального правопорушника, а також огляд вилучених у нього об'єктів, приділивши детальну увагу очевидним ознакам, які вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила кримінальне правопорушення, а також розташуванню камер відеоспостереження (для отримання дозволу суду на тимчасовий доступ до речей, якщо його не було надано власниками); 2) огляд носіїв цифрової інформації, доступ до яких добровільно надано потерпілим та/або очевидцями (мобільних телефонів, фотоапаратів, камер відеоспостереження, відеореєстраторів), інтернет-контенту (кримінальний аналіз) про подію вчиненого кримінального правопорушення, вилучення їх з подальшим визнанням речовим доказом у кримінальному провадженні; 3) огляд та/або особистий обшук підозрюваного з проведенням фото/відео зйомки (за необхідності обшук за місцем проживання (роботи) підозрюваного, а також фан-клубу, членом якого він є); 4) його освідування, огляд взуття та одягу, вилучення (одержання) зразків (змивів із рук, піднігтевого вмісту та ін); 5) допит підозрюваного; 6) допит потерпілого, свідків; 7) огляд взуття та одягу потерпілого з проведенням фото/відео зйомки та його освідування; 8) призначення експертиз; 9) доручення підрозділам кримінальної поліції на проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.

Принагідно відзначимо, що у випадку, якщо затриманий кримінальний правопорушник є громадянином (підданим) іншої держави, то залежно від його правового статусу типовою є слідча ситуація, коли він не володіє імунітетом від кримінальної юрисдикції України та легально короткочасно перебуває на її території, зокрема, для відвідування матчу.

У четвертій слідчій ситуації, коли виявлено подію кримінального правопорушення, затримано футбольного (-них) вболівальника (-ків), який його вчинив (-ли), але наявних джерел доказової інформації недостатньо для повідомлення про підозру слідчому необхідно спрямувати зусилля на виявлення та фіксацію доказів. У цій слідчій ситуації окрім зазначених вище слідчих (розшукових) та інших дій рекомендується перевірити підозрюваного за оперативними обліками, а також доручити підрозділам кримінальної поліції на провести слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії, аналіз інтернет-контенту (кримінальний аналіз) про подію вчиненого кримінального правопорушення, спрямовані на встановлення свідків, очевидців, співучасників та/або осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення та ін.

Наприклад, відповідно до матеріалів провадження № 1/2102/87/2012 доводи футбольного вболівальника, який був затриманий працівником правоохоронного органу біля стадіону невдовзі після бійки, що сталася на трибунах і футбольному полі під час матчу, а також його адвоката про те, що він не приймав участі у вчиненні кримінального правопорушення, були спростовані здобутими під час досудового розслідування та дослідженими у судовому засіданні доказами. Зокрема, протоколами вилучення на карту пам'яті та огляду фотографій про подію вчиненого кримінального правопорушення, на яких затриманий футбольний вболівальник був зображений, як такий, що наносить удари потерпілому [13].

Аналіз останнього прикладу обумовлює потребу приділити особливу увагу тому факту, що носії цифрової інформації про подію вчиненого кримінального правопорушення були виявлені та вилучені тільки через три місяці після відкриття кримінального провадження, як і, власне,

інформація про те, що прес-аташе одного з футбольних клубів під час матчу здійснював фотозйомку, в тому числі й подію бійки, що почалась на трибуні, а продовжилась на полі. Більше того, зазначені фото через деякий час після події були розміщені на інтернет-сайті одного з футбольних клубів.

Таким чином, на початковому етапі розслідування зазначеного кримінального правопорушення уповноваженими особами не було приділено достатньо уваги виявленню усіх можливих джерел доказової інформації, необхідних для притягнення винних до кримінальної відповідальності.

Результати аналізу норм чинного законодавства (кримінального процесуального та оперативно-розшукового) дозволяють стверджувати про потребу акцентувати увагу, що відповідно до чинного законодавства негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені статтями 260, 261, 262, 263, 264 (в частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 269-1, 270, 271, 272, 274 КПК України, можуть проводитися виключно у кримінальному провадженні щодо вчиненого футбольними вболівальниками хуліганства, кваліфікованого за ч. 4 ст. 296 КК України.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, зроблено висновок, що до типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування хуліганства, вчиненого футбольними вболівальниками, відносяться: 1) виявлено подію кримінального правопорушення, футбольного (-них) вболівальника (-ків), який його вчинив (-ли) або співучасників не встановлено (16%); 2) виявлено подію кримінального правопорушення, встановлено відомості про футбольного (-них) вболівальника (-ків), який його вчинив (-ли), зокрема, що він є громадянином України (31%) або громадянином (підданим) іншої держави (6%), але не затримано; 3) виявлено подію кримінального правопорушення, затримано футбольного (-них) вболівальника (-ків), який його вчинив (-ли), наявні джерела доказової інформації (32%); 4) виявлено подію кримінального правопорушення, затримано футбольного (-них) вболівальника (-ків), який його вчинив (-ли), наявних джерел доказової інформації недостатньо для повідомлення про підозру (13%). У свою чергу, алгоритми дій слідчого (дознавача) на початковому етапі розслідування хуліганства, вчиненого футбольними вболівальниками, повинні здійснюватися відповідно до кожної з них.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпов Н. С. Слідчі ситуації: поняття, сутність та значення у досудовому кримінальному провадженні про податкові злочини. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Науковий журнал. Серія: Юридичні науки*. 2015. № 4 (81). С. 122–129.
2. Степанюк Р. Л. Ситуаційний підхід у формуванні методик розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України. *Право і безпека*. 2013. № 3 (50). С. 110–115.
3. Журавель В. А. Ситуаційний підхід до формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2008. Вип. 8. С. 102–108.
4. Великанов С. В. Класифікація слідчих ситуацій в криміналістичній методиці: автореф дис. на здобуття наук ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2002. 19 с.
5. Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів: підручник для студентів юрид. вузів фак. / за ред. проф. В.Ю. Шепітька. Харків: Право, 1998. 376 с.
6. Єфімов М. М. Методика розслідування хуліганства : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 216 с.
7. Кононенко Н. О. Розслідування хуліганства, вчиненого під час проведення спортивно-масових заходів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2016. 217 с.
8. Антонюк О. В. Розслідування хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2017. 244 с.
9. Бахчев К. В. Розслідування хуліганства, вчиненого неповнолітніми : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2017. 244 с.
10. Герасимчук С. С., Чаплинський К. О., Єфімов М. М. Криміналістичне забезпечення розслідування хуліганства, пов'язаного з опорою представників влади або громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 246 с.
11. Масалітін А. О. Розслідування злочинів, що вчиняються учасниками угруповань футбольних вболівальників : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Акад. адвокатури України. Київ, 2019. 190 с.
12. Результати вивчення кримінальних проваджень за фактами хуліганства, вчиненого футбольними вболівальниками.
13. Вирок Білозерського районного суду Херсонської області від 19 верес. 2012 р. Справа № 2102/84/2012. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/29926649> (дата звернення: 30.04.2023).
14. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області. Справа № 1-1205/11 від 28 берез. 2012 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/23830422> (дата звернення: 30.05.2023).
15. Вирок Галицького районного суду Івано-Франківської області. Кримінальне провадження провадження провадження № 1-кп/341/107/16№ 1-1205/11 від 6 верес. 2016 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/61113140> (дата звернення: 5.06.2023).